

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ – ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА

Одлуком Наставно-научног већа Универзитета у Београду – Правног факултета 04 број 459/2 од 05.04.2024. године одређена је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Дејана Милића (ДС 2015-31), дипломираног правника – мастера права, под насловом: „**Имунитет неодговорности народних представника у уставном животу Републике Србије**“, у саставу: др Владан Петров, редовни професор Универзитета у Београду – Правног факултета; др Танасије Маринковић, редовни професор Универзитета у Београду – Правног факултета, др Балинт Пастор, ванредни професор Правног факултета за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду.

Након што смо пажљиво прегледали и оценили достављену докторску дисертацију, задовољство нам је да Наставно-научном већу Универзитета у Београду – Правног факултета поднесемо следећи:

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

I) Основни подаци о кандидату и дисертацији

а) Подаци о кандидату

Дејан Милић рођен је 29. јануара 1972. године у Пироту, Република Србија. Основну школу „Осми септембар“ у Пироту и Гимназију „Предраг Костић“ у Пироту завршио је као носилац дипломе „Вук Караџић“. Правни факултет Универзитета у Београду уписао је школске 1990/91. године, након чега је одслужио једногодишњи војни рок у тадашњој Југословенској народној армији. На Правном факултету Универзитета у Београду дипломирао је 4. јула 1997. године. Током основних студија учествовао је на традиционалним такмичењима у беседништву, на којима је 1994. и 1995. године освојио прво место у категорији слободне теме. Такође, 1995. године награђен је титулом „најбољег

међу најбољим беседницима“, којом приликом је понео и Специјалну награду Правног факултета Универзитета у Београду за велики допринос Факултету у остваривању његових образовних и научних достигнућа. Године 1996. био је добитник специјалне награде Правног факултета Универзитета у Београду за посебан допринос развоју беседништва, док је, наступајући као представник Правног факултета Универзитета у Београду, на Савезном такмичењу у беседништву студената свих правних факултета у Савезној Републици Југославији 1997. године освојио друго место. Такође, током основних студија израдио је и са одликом одбранио неколико семинарских радова из опште историје државе и права, уставног права, политичког система и правних и политичких теорија.

На Правном факултету Универзитета у Београду у академској 2014/2015. години уписао је мастер студије на јавноправном смеру – уставни модул, које је окончао са општим успехом 10,00, да би 22.09.2015. године, под менторством проф. др Оливере Вучић, одбранио мастер рад „Нespoјивост функција непосредно изабраних лица“ са просечном оценом 10,00.

Кандидат је на истом Факултету, школске 2015/16. године, уписао докторске студије из Уставноправне уже научне области, на којима је до сада успешно извршио све школске обавезе, остваривши општу просечну оцену 9,83.

Кандидат је положио правосудни испит (2002. године), царински испит (2003. године) и испит за миритеља и арбитра при Републичкој агенцији за мирно решавање радних спорова (2019. године)

У својој досадашњој каријери кандидат је радио: као приправник у Окружном суду у Београду (1998-2000) и стручни сарадник на пројекту Правне клинике Центра за унапређивање правних студија у Београду (1999-2001), у Републичком јавном тужилаштву, као саветник за односе са јавношћу Републичког јавног тужиоца (2001), у Савезној управи царина и Управи царина Републике Србије, на пословима самосталног инспектора за царинске истраге, самосталног саветника за прекршаје и вишег саветника – начелника Одељења за царинске истраге и предавача Школског центра Управе царина за предмет *Царински поступак и царинска администрација* (2002-2008), те у Уставном суду, на пословима саветника за односе са јавношћу (2008-2010). Од марта 2010. године непрекидно је запослен у Агенцији за борбу против корупције, где је током 2010. и 2011. године обављао дужност начелника Одељења за решавање сукоба интереса, у периоду 2012. до 2014. године

јавну функцију начелника Службе за решавање сукоба интереса, а током 2015. и 2016. године и јавну функцију помоћника директора у Сектору за решавање сукоба интереса и пренос управљачких права. У Агенцији за спречавање корупције у периоду од 2019. до 2023. године радио је на позицији руководиоца Групе за истраживања у Сектору за истраживања и аналитику, а почев од 1. новембра 2023. године налази се на позицији шефа Одсека за аналитику у Сектору за информатичке послове и аналитику.

Током једног мандата, у периоду од јула 2019. до јула 2023. године кандидат је био уписан у именик миритеља и арбитра Републичке агенције за мирно решавање радних спорова.

Током 2012. године усавршавао се у САД на програму за правосуђе и јавну управу у оквиру пројекта „Open World“.

Кандидат Дејан Милић има искуства у раду у академској заједници. Био је предавач на Војној академији КоВ ВЈ у Београду, на предмету *Реторика* (током академске 2001/02. године) и на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингидунум у Београду, на изборном курсу *Умеће говорништва* (током академске 2007/08. године). Сарађивао је у Центру за беседништво Правног факултета Универзитета у Београду *Institutio oratoria*, где је током 2001. године био на дужности извршног директора Центра, као и у Институту за реторику Правног факултета Универзитета у Нишу. Предаје по позиву на Факултету безбедности Универзитета у Београду, а сарадник је и Иновационог центра Факултета безбедности. На истом факултету током једне школске године биран је за предавача ван радног односа. Почев од академске 2005/06. године до академске 2022/2023. године непрекидно је изводио наставу на Правном факултету Универзитета Унион у Београду, на изборном курсу *Правна реторика и савремени односи са јавношћу*. Од 2005. до 2016. године био је члан жирија Републичког такмичења у беседништву ученика средњих школа. Предавао је на више од тридесет семинара о јавном наступу и односима са јавношћу у Србији и земљама у региону.

Акредитовани је предавач Националне академије за јавну управу, на програмима: *јавни наступ и односи са јавношћу и борба против корупције*.

Објавио је (хронолошки) следеће научне и стручне радове:

- „Парламентарни пословник и парламентарни говор“, чланак – саставни део у: *Српска политичка мисао*, бр. 4/2023, стр. 257-277;

- *Примењена реторика: 25 година такмичења у беседништву*, зборник, Центар за издаваштво и информисање Правног факултета у Београду, Београд, 2020, коприређивач;
- „Књига о снази речи“, чланак – саставни део у: *Pravni zapisi*, časopis Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu, God. 9, br. 1, 2018, str. 472-485;
- „Pantoflaža kao poseban oblik sukoba interesa javnih funkcionera u pravnom sistemu Republike Srbije“, *Sveske za javno pravo [Blätter für Öffentliches Recht]* - [Elektronski izvor], God. 9, br. 34, 2018, str. 52-61, е-чланак, година 2018;
- „Da li su inkompatibilne funkcije šefa države i predsednika političke stranke?: ustavnopravni položaj predsednika Republike Srbije“, чланак - саставни део у: *Parlamentarizam u Srbiji*, стручна монографија; Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo, 2018, (str. 225-251), година 2018;
- *О неспојивости функција и сукобу интереса*, научна монографија, Иновациони центар Факултета безбедности у Београду, Београд, 2016;
- „Поступак решавања сукоба интереса у неким државама сукцесорима СФРЈ“, излагање на конференцији, научно-стручни скуп: *Супротстављање савременим облицима криминалитета - анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење* (Тара, 2015), Зборник радова на конференцији, Криминалистичко-полицијска академија; Фондација „Ханс Зајдел“, 2015; саставни део, стр. 211-229;
- *Примењена реторика: 20 година такмичења у беседништву*, зборник, Центар за издаваштво и информисање Правног факултета у Београду, Београд, 2014, коприређивач;
- „Неправи политички говор са правим политичким порукама“, чланак – саставни део, у: *Hereticus: časopis za preispitivanje prošlosti*, Вол. 11, бр. 1/2, 2013, стр. 239-248;
- „Gledajte u budućnost!...!: (govornički portret dr Zorana Đinđića)“, чланак – саставни део у: *Pravni zapisi*, časopis Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu, God. 1, br. 2, 2010, str. 472-485;
- „Uzroci rata u Hrvatskoj (1991-1995): u raljama jedne hrvatske znanstvene perspektive“, чланак – саставни део у: *Hereticus: časopis za preispitivanje prošlosti*, Vol. 7, No. 4, 2009, str. 117-145;

- *Др Драгољуб Јовановић: човек који је дисао борбом*, стручна монографија, Истраживачко-издавачки центар ДС, Београд, 2007;
- „Ekstremizam u političkoj retorici XX veka: odlomci iz političkih govora političara“, чланак – саставни део у: *Hereticus: časopis za preispitivanje prošlosti*, Vol. 5, No. 2, 2007, str. 125-132;
- *Српски политички говор модерног доба*, научна монографија, Службени гласник, Београд, 2006; 2. допуњено издање, Службени гласник – Завод за уџбенике, Београд, 2011;
- „Politički govor Brozove ерохе“, чланак – саставни део у: *Hereticus: časopis za preispitivanje prošlosti*, Vol. 3, No. 3/4, 2005, str. 58-64;
- *Политичка беседа модерне Србије: мала српска историјско-беседничка читанка*, зборник, Номос, Београд, 2004;
- *У име правде – судски пледоајеи адвоката Вељка Губерине*, Метрополитен агенција, Београд, 2000, коаутор;
Такође је објавио и публицистичке књиге:
- *Dva cvancika – Kolumne iz Danasa*, књига, Itaka, Београд, 2014;
- *Noć duga godinu dana – Vinkovački ratni igrokaz 1990-1991*, документарни роман - монографија, Centar za izdavaštvo i informisanje Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu – Dosije studio, Београд, 2009.

Дејан Милић је, такође, објавио један роман и једну збирку приповедака.

- Оцена најзначајнијих објављених радова:

1.) *Српски политички говор модерног доба* је научна монографија, објављена у два издања (Службени гласник - Завод за уџбенике, 2006, 2011), која се бави проблематиком политичког говорништва у Србији у периоду од 1804. до 2010. године. Монографија је састављена из две аутономне целине, које заједно дају преглед двовековног развоја политичког говорништва у Србији. Прва целина је уводна студија о основним појмовима политичког говорништва и типовима политичког говора, особеностима политичког говорништва у модерној српској држави и утицају политичког говора на развој демократских институција Србије, док друга целина представља збирку од готово две стотине говора најзначајнијих политичких актера у Србији од Карађорђа и Милоша

Обреновића закључно са савременим актерима српске политичке сцене, које аутор представља и анализира, дајући минуциозне белешке о говорницима и ситуацијама у којима су говори изговорени. Аутор поставља основну тезу да је демократски потенцијал политичког говора у Србији био најснажнији током борбе за изградњу сопствених државних институција и владавине права, а да је, парадоксално, слабио и кварио се, када су постојали услови за развој демократије. У свом раду, аутор се залаже за институционалну и етичку подршку развоју политичке културе и политичког говорништва у Србији.

2.) Монографија *О неспојивости функција и сукобу интереса* (Иновациони центар Факултета безбедности Универзитета у Београду, 2016) за предмет проучавања има неспојивост функција и сукоб интереса као потенцијале системске корупције у правном систему Републике Србије. Аутор пише о неспојивости функција и сукобу интереса, вешто спајајући каткад неспојиво и неретко сукобљено: теорију и праксу, нормативно и стварно, стручни и публицистички стил. Користећи се и тематски занимљивим детаљима из светске и националне историје јавне власти, препознајући и означавајући слабости у важећем домаћем праву, аутор пластично објашњава и неспојивост функција и сукоб интереса. Нespoјивост функција јесте предворје сукоба интереса, а сукоб интереса јавних функционера јесте увод у системску корупцију. На основу тако постављене „анамнезе“ истраживаног проблема, аутор даје јасну поруку: борба за достојанство јавне функције и за превагу општег над посебним и појединачним интересима је, у ствари, борба за стабилну правну државу. Стога је ова монографија вредан допринос тој борби и незаобилазна референца свима који ће проучавати инкомпатибилитет, сукоб интереса и сродна (уставно)правна питања.

Кандидат говори енглески, а служи се француским језиком.

б) Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација Дејана Милића **„Имунитет неодговорности народних представника у уставном животу Републике Србије“** садржи 278 страница основног текста, не рачунајући садржај, резиме, прилоге и списак литературе и извора, и обликована је у свему у складу са стандардима из важећег Упутства о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду од 2019. године (формат А4, маргине

20 mm, проред подешен на 1 ред, фонт *Times New Roman*, величина писма основног текста 12 типографских тачака),

Дисертација садржи насловну страну на српском и енглеском језику, страну са подацима о ментору и члановима комисије на српском језику, резиме са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, 4 стране садржаја, једну страну са цитатима из говора посланика пре основног текста, основни текст подељен на 7 целина (увод, пет делова и закључак), 26 страна са списком коришћене литературе и извора, биографију на једној страни, изјаву о ауторству, изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјаву о коришћењу (укупно 5 страна). Истраживачку грађу која је коришћена при изради докторске дисертације чине монографије, уџбеници, зборници радова, приручници, чланци, студије/извештаји, прописи, судска и пракса уставносудских органа, интернет и други извори (укупно 469 библиографских јединица).

Докторска дисертација је подељена на следеће целине:

1. Увод: *Истраживање института парламентарног имунитета неодговорности у уставном животу Републике Србије*
2. Први део: *Основно одређење имунитета неодговорности*
3. Други део: *Настанак и уставноправни развој парламентарног имунитета неодговорности у Србији од 1858 до 1941. године*
4. Трећи део: *Парламентарни имунитет неодговорности у уставном животу Републике Србије*
5. Четврти део: *Упоредни приказ уређења имунитета неодговорности народних представника у појединим земљама ЕУ и државама у окружењу*
6. Пети део: *Имунитет неодговорности народних посланика у позитивном праву Републике Србије*
7. Закључак.

У складу са Правилником о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду, Универзитетска библиотека

„Светозар Марковић“ проверила је оригиналност докторске дисертације коришћењем софтвера *iThenticate*. Индекс сличности износи 16%, а све утврђене појединачне сличности с другим објављеним текстовима износе мање од 1%.

Ментор, проф. др Владан Петров је, на основу увида у извештај о оригиналности, дао позитивну оцену докторске дисертације, утврдивши да је наведени индекс сличности последица цитирања, упућивања на правне прописе, коришћења општих места и података, као и библиографских података о коришћеној литератури.

II Предмет и циљ дисертације

Предмет докторске дисертације Дејана Милића обухвата појам, значај, опсег (обухват), суштину и могуће практичне девијације парламентарног имунитета неодговорности у контексту уставног живота Републике Србије. Кандидат на основу нормативних, егзегетичких, упоредноправних и историјскоправних аспеката анализе покушава и успева да одговори на постављено питање и да у времену преиспитивања сврсисходности јавноправног института који се проучава, одбрани и његову сврсисходност и потребу за њим у Републици Србији као држави парламентарне демократије. Окосницу истраживања, са једне стране, представљају историјскоправна и нормативна анализа опсервираног јавноправног института у уставном развоју и животу Републике Србије и, са друге стране, упоредноправна анализа уставног уређења имунитета неодговорности у појединим државама ЕУ и државама у региону. Што се тиче историјскоправног аспекта анализе, докторска дисертација кандидата Милића обухватила је уставноправни развој имунитета неодговорности у готово једноиповековном периоду од увођења тог јавноправног института у парламентарну праксу Србије (на Светоандрејској скупштини 1858. године), па све до доношења Устава Републике Србије од 2006. године и пратећих позитивних прописа којима је имунитет неодговорности народних представника додатно уређен и операционализован, истовремено дајући слику турбулентног развоја уставноправног живота и парламентарне праксе који је својим реперкусијама најпре погађао представнички мандат и институте његове заштите. Нормативни аспект анализе обухватио је како разматрање позитивноправног уређења имунитета неодговорности, те његовог места у систему јавноправних института који штите посланички мандат у

Републици Србији, тако и политичке прилике у домаћој парламентарној пракси које бацају дубоку сенку на идеалну слику парламента као неприкосновеног изборника, контролора и „кочничара“ извршне власти и легитимишу све доминантнију улогу егzekутиве у односу на парламент. Коначно, упоредноправни аспект ове дисертације, дајући слику позитивноправног уређења имунитета неодговорности народних представника у државама Европске уније и наднационалним формама њиховог удруживања, али и државама западног Балкана, са којима је Србија раније делила исти државни „кров“, као и богат осврт на њихову парламентарну праксу, у дисертацији стоји као чврста потпора поруци која провејава од почетка до краја овог штива – да је парламентарни имунитет неодговорности у свом уставноправном утемељењу неопходан састојак уставног живота, а његова примена у парламентарној пракси (уз све ограде могућих злоупотреба) јасан показатељ стабилности парламентаризма или, супротно, да дисфункција прокламованог имунитета у пракси стоји као јасан показатељ слабости демократије и парламентарног система. У вези са свим наведеним, важно место у истраживању заузимају разложни прикази и анализе значајних и сликовитих примера из српске парламентарне историје и упоредне праксе који се односе на повреду имунитета неодговорности народних представника.

Циљеви дисертације су на првом месту теоријски, али из њих произлазе и они нормативне и практичне природе. Кандидат критички сагледава развој и тренутно нормативно и стварно стање једног јавноправног института, што му даје упориште да се у завршном делу рада упусти у теоријску расправу о неопходности одржавања и усавршавања овог заштитног механизма парламентарног мандата. Одговори које нуди читаоцима омогућавају сагледавање и разумевање имунитета неодговорности из савременог угла. Закључци до којих је кандидат дошао могу да послуже као основа за будућу реформу имунитета неодговорности и евентуално (ре)дизајнирање његовог опсега и ефикасности у уставноправном животу Србије, као и за заштиту тог јавноправног института од злоупотреба. Општи циљ дисертације – да се, са једне стране, на основу научне обраде чињеница о истраживаном предмету, објасне појам, правна природа и особености имунитета неодговорности у конкретном, српском правном систему, те да се омогући увид у пун израз истраживаног јавноправног института, са свим његовим предностима и манама, и да се, са друге стране, потврди неопходност одржања имунитета у уставном животу

Републике Србије, као једне од основних гаранција несметаног вршења посланичког мандата, али и да се отворе могућа нова питања његовог даљег уређења ради снажења ефикасности и заштите од злоупотреба – можемо сматрати оствареним. Ово, поготово зато што ваља имати на уму да циљ ове дисертације није толико у потреби да понуди готово решење за имунитет неодговорности, колико да отвори питања и означи правце његовог даљег унапређења, у околностима контрадикторних могућности његовог даљег развоја и употребе.

III Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У оквиру ове докторске дисертације, спроведено је истраживање које се заснива на осам научних хипотеза.

Према првој хипотези, имунитет неодговорности народних представника, као институт јавног права и једна од потврда народне суверености, гарантује слободу говора народних представника у вршењу представничке функције и, последично, неометан рад и неокрњен ауторитет народног представништва. Ову хипотезу аутор дисертације у начелу је је потврдио, уз резерву да у савременим околностима парламентарног живота слобода говора може бити ускраћена парламентарним механизмима које у својим рукама има парламентарна већина и које користи првенствено преко председавајућег парламента, нарочито у ситуацији где је очигледна „тиранија већине“. Веома сликовито упориште потврђивања ове хипотезе могу бити речи српског правника и политичара из XIX века - Јеврема Грујића, које аутор дисертације истиче на почетку дисертације – „ако хоћете да ослободите народног посланика да сме рећи, што год треба, да га осигурате од последица замерке код властника, а оно не дајте ником да може повлачити посланика на одговорност за говор или глас у Скупштини.“

Сагласно другој хипотези, имунитет неодговорности народних представника делотворан је једино у уставном и демократском политичком миљеу народне суверености, поштовања људских и грађанских права, слободних и непосредних избора, принципа поделе власти и слободног представничког мандата. Наведена хипотеза је у потпуности доказана поређењем имунитета неодговорности при слободном или императивном мандату, при поштовању (или непоштовању) људских и грађанских права, код слободних и

непосредних (или неслободних и посредних) избора, у систему поделе власти и у систему јединства власти. Поткрепљење ове хипотезе аутор је учинио опсервацијом контекста својеврсне бесмислености имунитета неодговорности народних представника у тоталитарним системима, наводећи примере нацистичке Немачке и комунистичког Совјетског Савеза.

На основу треће хипотезе, борба за признавање и уградњу имунитета неодговорности у уставни живот Србије била је дуготрајна и упорна, са честим осцилирањима његовог формалног и стварног значаја и домашаја. И наведену хипотезу, аутор дисертације је у потпуности потврдио навођењем широког каталога нормативног и институционалног деловања извршних власти у циљу ограничавања и сужења имунитета неодговорности народних представника, почев од органских закона Кнежевине Србије из 1861 који су знатно редуковали апсолутни имунитет неодговорности прокламован Светоандрејском скупштином, па надаље током уставне историје Србије, све до установљења позитивних решења за имунитет неодговорности Уставом Републике Србије од 2006. године.

Четврта хипотеза посвећена је „знацима“ историјског развоја имунитета неодговорности у уставноправном животу Србије који указују на чињеницу да извршна власт не преза од потеза угрожавања имунитета неодговорности у свакој ситуацији у којој се сама осети угроженом. Наведена хипотеза је такође у потпуности потврђена анализом бројних примера институционалног угрожавања и подстицања ванинституционалног угрожавања које је извршна власт предузимала у појединим периодима уставног живота Србије, при чему је кандидат довољно пажње посветио таквим скупштинским нонсенсима какви су упад наоружане полиције у Скупштину Кнежевине Србије 1877, повреда имунитета читавог посланичког клуба КПЈ 1921 године, имунитетски случајеви професора Драгољуба Јовановића, имунитетски случајеви Војислава Шешеља итд.

Према петој хипотези, имунитет неодговорности може бити угрожен како споља, пресингом спољних фактора (извршне и судске власти), тако и изнутра, понашањем скупштинског часништва, као и злоупотребама самих народних посланика. Кандидат је својом анализом и ову хипотезу потврдио у потпуности, прецизно нијансирајући случајеве неразумног и непарламентарног поступања скупштинске већине у Народној скупштини

Краљевине СХС 1921. године, приликом одузимања имунитета и поништавања скупштинских мандата посланицима КПЈ, непарламентарног вођења скупштинске расправе од стране председавајућег Народном скупштином уочи јунског скупштинског атентата 1928. године или пристрасног деловања председника парламентарног дома Скупштине СРЈ у имунитетским случајевима Војислава Шешеља.

На основу шесте хипотезе, имунитет неодговорности поседује одређен степен коруптивног потенцијала који се може контролисати доследним поштовањем Устава, закона и парламентарног пословника, као и неговањем парламентарне културе и добрих парламентарних обичаја. Наведена хипотеза потврђена је такође у потпуности анализом посланичких незаконитих поступања у случају цепања посланичког клуба СРС у Савезном парламенту 1993. године, у афери „Бодрум“ из 2001. године или у случају „крађе“ посланичког идентитета у Народној скупштини Србије 2022. године.

Седма хипотеза тиче се давања великог значаја парламентарном имунитету неодговорности у савременим представничким демократијама за очување самосталности и несметаног деловања народних представника и у односу на сопствену политичку партију, у условима све већег уплива политичких партија као катализатора политичког и парламентарног живота, а нарочито у условима парламентарне „тираније већине“, где се питање имунитета неодговорности своди на питање односа власти и опозиције. Кандидат наведену хипотезу није у потпуности доказао, с обзиром на чињеницу неспорног широког уплива владајућих политичких партија на вођење парламентарног живота и доношење парламентарних одлука и тренутно непостојање делотворног процедуралног лека за отклањање „малигног утицаја“ политичких партија на вођење парламентарног живота.

Осма хипотеза указује на то да упоредна уставна решења везана за имунитет неодговорности показују да се он може „поправљати“ у формалном смислу, према особеностима појединог правног система, без захватања у његову суштину. Ту хипотезу кандидат је у потпуности потврдио навођењем и објашњењем упоредноправних примера редуковања садржинског обухвата имунитета неодговорности по питању одређених деликата (као у Немачкој), тражења „функционалне везе“ између извршених деликата и посланичке функције (какав је случај у Италији), проширења просторног обухвата

имунитета (за шта се определио француски уставотворац) или поправљања имунитета неодговорности осавремењавањем (што је, на пример, словеначки случај).

Наведене хипотезе, у свом преплету, дале су општу хипотезу дисертације, према којој *упоредна и домаћа историјскоправна и позитивноправна искуства у примени имунитета неодговорности показују да тај имунитет, упркос недореченостима и мањкавостима које собом носи, остаје незаобилазан институт савременог уставног живота Србије, од незамењивог значаја за очување слободе говора народних представника, самосталности и ауторитета парламента и одржање демократије*, а која је овом дисертацијом кандидата Дејана Милића у потпуности доказана.

IV Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Дејана Милића састоји се од увода, пет делова који чине суштину рада, закључка и списка литературе. Унутар сваког дела дисертације (осим првог дела у којем се аутор осврће на уставнопарламентарни контекст у које настаје и на који се ослања имунитет неодговорности, појашњава порекло опсервираног јавноправног института и одређује његов појам, карактеристике и значај) налазе се закључна разматрања (које кандидат назива општим запажањима или кратким освртима), при чему се кандидат определио да се такви закључци налазе на крају мањих целина унутар тих делова, као својеврсна синтеза налаза до којих је у истраживању дошао, а у којима се подвлаче и заокружују основне идеје.

У уводним разматрањима кандидат указује на предмет и циљ своје дисертације, на уставноправни значај имунитета неодговорности, подвлачи научну оправданост и неопходност бављења овом темом, истиче најзначајније изворе са којима се у истраживању сусрео, упознаје читаоца са одабиром научно-истраживачких метода и систематиком излагања и на јасан начин читаоцу најављује оно што ће у самом раду бити обрађено.

У првом делу дисертације, кандидат појашњава уставно-парламентарни контекст у којем живи имунитет неодговорности, посебно се осврћући на појмове народне суверености, народног представљања и народног представништва, слободних избора, поделе власти и аутономије парламента, те на појам слободног мандата. Осим тога, кандидат у овом делу упућује на двоструко порекло парламентарног имунитета

неодговорности, да би потом појаснио појам, заштитна добра, значај и карактеристике имунитета неодговорности, његов коруптивни потенцијал и његов положај у демократским порецима и, насупротив њима, у недемократским и порецима „фасадне“ демократије. У овом делу кандидат читаоцу осликава и правну природу имунитета неодговорности, његово однос са имунитетом неповредивости, као и са дипломатским имунитетом.

Други део рада представља историјску анализу настанка и уставноправног развоја парламентарног имунитета неодговорности у Србији и заједничкој држави у периоду од настанка тог јавноправног института на Светоандрејској скупштини 1858. године до његовог гашења у вихору Другог светског рата 1941. године. Овај део дисертације садржи две посебне целине од којих је једна посвећена имунитету неодговорности у периоду од Светоандрејске скупштине до почетка Великог рата, док се друга целина односи на уставни развој имунитета неодговорности у заједничкој држави у којој је Србија утопила своју државност након Великог рата до 1941. године.

У трећем делу дисертације кандидат се бавио имунитетом неодговорности у уставном животу Републике Србије након Другог светског рата, до поновног успостављања независности државе и доношења Устава од 2006. године. И овај део чине две посебне целине: прве, која се односи на имунитет неодговорности у уставном животу Републике у време једнопартијског система од 1945. до 1990. године, када ће суштина имунитета неодговорности морати да устукне пред налетом једнопартијског система, неслободних избора, диктатуре, система јединства власти, императивног мандата и неомеђеног волунтаризма владајуће партије; и друге, која се говори о периоду повратка парламентарног имунитета неодговорности у уставни живот и вишестраначки систем Србије, након промене Устава 1990. године, и поступне ревитализације његовог значаја.

Четврти део дисертације кандидат је посветио упоредном приказу уређења имунитета неодговорности народних представника у појединим земљама Европске уније, европској димензији уређења овог имунитета кроз легислатуру и праксу одређених међународних (европских) институција, као и уређењу имунитета неодговорности и парламентарној пракси у државама у окружењу. И овај део дисертације има две посебне целине, од којих је прва посвећена уређењу имунитета неодговорности у једном броју пажљиво изабраних европских држава (Велика Британија, Француска, Италија, Немачка,

Чешка, Бугарска), те у Европском парламенту, као и пракси Европског суда правде, Европског суда за људска права и Венецијанске комисије, док је друга целина посвећена упоредном приказу имунитета неодговорности у државама са којима је Србија некад била у заједничкој држави (Словенија, Хрватска, Црна Гора и Македонија). Значај овог дела дисертације је у њеном упоредном својству, у одређивању позиције Србије у вези са уређењем имунитета неодговорности, како у односу на развијене демократске парламентарне државе Европе и европске институције, тако и односу на државе са којима је имала дуг заједнички уставноправни развој.

У петом делу дисертације, који се односи на имунитет неодговорности у позитивном праву Републике Србије, кандидат се фокусира на позитивноправно уређење овог јавноправног института, уз давање каталога деликата који би могли бити обухваћени парламентарним деловањем посланика и који би могли добити имунитетску заштиту имунитетом неодговорности. У овом делу, кандидат се минуциозно и пажљиво осврће на „деликте-изјаве“ у пракси Народне скупштине, да би у коначници дела проговорио о поимању имунитета неодговорности у савременом уставноправном животу Републике Србије и могућим правцима развоја.

Коначно, у закључку дисертације на прегледан и језгровит начин, кандидат пружа приказ најзначајнијих закључака до којих је дошао, обједињава их и нуди један релативно свеобухватан и, могло би се казати, научно аргументован одговор на постављено питање – имунитет неодговорности народних представника, упркос мањкавостима које собом носи, остаје незаобилазан јавноправни институт савременог уставног живота Србије, од незамењивог значаја за очување слободе говора народних представника, самосталности и ауторитета парламента и одржање парламентарне демократије.

После закључних разматрања, налази се списак коришћене литературе, приказан у складу са прописаним стандардима.

V Остварени резултати и научни допринос дисертације

Кандидат Дејан Милић је у оквиру истраживања које је спровео у својој докторској дисертацији дошао до следећих **резултата**. На првом месту, јасно је приказана тесна веза између имунитета неодговорности и слободе говора у парламенту и, последично, између

овог имунитета и самосталног рада и неокрњеног ауторитета парламента. У вези са тим, потцртано је да је имунитет неодговорности делотворан једино у уставном и демократском политичком миљеу који подразумева народну сувереност, поштовање људских и грађанских права, слободне и непосредне изборе, принцип поделе власти и слободан представнички мандат.

Надаље, дисертација је на сликовит начин приказала дуг уставни развој овог имунитета у уставном животу Србије и једноиповековну борбу за његово признавање и уградњу у парламентарну праксу наше Народне скупштине, посебно апострофирајући истрајно одупирање извршних власти и парламентарне већине у ситуацијама „тираније већине“ стварном позиционирању овог имунитета као заштитног фактора слободе говора.

Кандидат је у својој дисертацији, укрштајући историјскоправни и упоредноправни аспект анализе, означио све спољне и унутрашње опасности за делотворно остваривање имунитета неодговорности у парламентарној пракси.

У дисертацији је указано и на одређене слабости овог имунитета, а посебно је потенциран његов значајан коруптивни потенцијал. Кандидат је истакао могућност даљег девастирања имунитета неодговорности у времену снажног уплива политичких партија у парламентарни живот.

Са друге стране, наводећи релевантне примере из упоредног права и упоредне парламентарне праксе, кандидат је изразио на аргументима засновано уверење да имунитет неодговорности може да се поправља, да би остварио своју превасходну функцију.

Научни допринос докторске дисертације кандидата Дејана Милића произлази из релативно свеобухватног приступа предмету дисертације, једном класичном институту парламентарног права и уставног права који „не застарева“, већ увек изнова отвара питања од суштинског значаја за остваривање фундаменталних вредности представничке демократије – слободе говора, поделе власти и народне, односно грађанске суверености. Тај свеобухватни приступ није површан, већ је, нарочито у историјским деловима, врло педантан и минуциозан. Кандидат је зрео писац који је изузетан познавалац наше уставноправне историје, што му је омогућило да врло уверљиво повеже развој института парламентарне неодговорности са актуелном уставном и политичком стварношћу.

Повлачење те „еволутивне“ нити у развоју овог института један је од главних квалитета ове дисертације.

Као добар стилиста, који неретко ужива у дескрипцији парламентарног живота у различитим етапама уставне историје до данас, кандидат нас врло упечатљиво упознаје не само са конкретним случајевима ограничења или укидања слободе говора и других права народних представника, већ и са одговарајућим уставноправним и друштвено-политичким оквиром. Он се није задржао само на најужем предмету истраживања, имунитету неодговорности, него је износио и научно релевантна запажања и закључке у вези са процесноправним имунитетом, имунитетом неповредивости, који се и данас сматра, ако не нужним, а оно уобичајеним, сегментом комплетне правне заштите слободе изражавања народних представника.

Његова каткад екстензивна дескрипција чињеница и догађаја у дисертацији је вешто испреплетана са аргументованом и зрелом правном анализом предмета истраживања. Кандидат није бежао од извођења својих закључака, ослањајући се најчешће на доказане научне ауторитете, што је омогућило давање једног савременог и свежег уставноправног погледа на стари, класични институт парламентарног права и уставног права. Тај, у довољној мери, аутентични савремени поглед јесте и највећи научни допринос ове дисертације.

Докторска дисертација Дејана Милића, макар у појединим својим деловима, може бити интересантно штиво оним, истина малобројним али захтевним, правницима практичарима који се баве парламентарном нормом и њеном применом. Дакле, несумњива је и практична димензија ове дисертације.

VI Закључак и предлог

На основу свега до сад изложеног, може се закључити да је докторска дисертација Дејана Милића једна прегледна, систематична и научно утемељена студија кандидата који пишући о предмету истраживања активно промишља и долази до резултата који ће бити несумњив подстицај за даља истраживања парламентарног имунитета неодговорности у нашој теорији и у пракси. Она ће свакако бити и незаобилазно научно, а можда и популарно

штиво, имајући у виду кандидатов леп стил писања, за оне који буду желели да се упознају и са неким детаљима о догађајима и политичким личностима који су обележили нашу парламентарну и уставну даљу и ближу прошлост.

С обзиром на то да је докторска дисертација кандидата Дејана Милића, под насловом **„Имунитет неодговорности народних представника у уставном животу Републике Србије“**, написана према раније одобреном пројекту, те да је оригинално и самостално научно дело, којим је кандидат дао значајан допринос науци уставног права, сматрамо да су се стекли сви услови да се приступи њеној јавној одбрани. Слободни смо да Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду учинимо предлог да прихвати позитивну оцену докторске дисертације и именује комисију за јавну одбрану.

У Београду, 27. маја 2024. године

др Владан Петров
редовни професор Универзитета у Београду – Правног факултета

др Танасије Маринковић,
редовни професор Универзитета у Београду – Правног факултета

др Балинт Пастор,
ванредни професор Правног факултета за привреду и правосуђе Универзитета
Привредна академија у Новом Саду.